

Тичина Д.М., провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ЗАХОДИ ВІКТИМОЛОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ СТОСОВНО ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ В УКРАЇНІ

Віктимологічні профілактика в загальній структурі запобігання злочинності займає особливе місце, оскільки її основна мета - захист потенційної жертви. Профілактична робота, здійснювана в цьому напрямі, реальні заходи допомоги і захисту ведуть до скорочення віктимізації, а також до зменшення злочинів, в яких є потерпілий. Ефективність віктимологічної профілактики досить висока при її реальному застосуванні і може в значній мірі полегшити протидію злочинності [1; 2].

Розглядаючи правові заходи загальносоціального запобігання злочинів, не зайвим видається розробка з подальшим прийняттям на законодавчому рівні державної програми соціального забезпечення і захисту літніх людей. На сучасному етапі, усе чіткіше простежується, необхідність розробки самостійного напряму державної політики зазначеної цільової спрямованості. Положення про те, що політика щодо старіння повинна розроблятися в рамках більш загального «життєвого курсу» і розглядатися в масштабах усього суспільства з урахуванням наступних глобальних індивідів і керівних принципів Організації Об'єднаних Націй, містить ухвалений Організацією Об'єднаних Націй міжнародний план дій з проблеми старіння [3].

Одним з необхідних перших кроків у напрямі успішного здійснення зазначеної мети є включення проблеми старіння та інших питань, пов'язаних з добробутом і безпекою літніх людей, в національні програми розвитку держав.

Однією з конкретних форм правового захисту жертв злочинів виступає відшкодування шкоди, заподіяної злочином людям похилого віку. Компенсація матеріальної та моральної шкоди є загальносоціальним заходом запобігання [4] як повторної криміналізації, так і повторної віктимізації осіб похилого віку. Примушуючи злочинця до відшкодування шкоди, компенсаційні заходи одночасно служать задоволенню справедливих вимог жертви. Крім того, компенсація заподіяної злочином шкоди, особливо моральної, може розглядатися як умова примирення потерпілого і злочинця, а отже, як спосіб декриміналізації відносин жертви і злочинця. Процеси девіктимізації потерпілого від злочину також тісно пов'язані з відшкодуванням йому шкоди. Водночас для потерпілих похилого віку значно зростає значення державної компенсації шкоди, особливо у випадках, коли злочинець не знайдений або у нього немає достатніх коштів для повноцінної компенсації шкоди, заподіяної злочином [5].

Усе це свідчить на користь віктимологічного напрямку, який є підсистемою запобігання злочинів і націлений на вплив факторів віктимологічного характеру в напрямі потенційного і реального потерпілого.

Заходи віктимологічної профілактики, як, власне, і кримінологічної, за змістом можуть бути: організаційними; правовими; технічними; соціальними; виховними; економічними.

Віктимологічна профілактика може здійснюватися як на загальному рівні впливу на фактори, що детермінують віктимізацію від злочинності в цілому, так і на особливому (спеціальному) - являючи собою вплив на детермінанти віктимізації окремих видів і форм злочинності.

Індивідуальна віктимологічна профілактика здійснюється з метою запобігання первинної або повторної віктимізації конкретної фізичної особи літнього віку.

При проведенні низки досліджень [6; 7] щодо осіб літнього віку, особливу увагу було приділено спеціальній віктимологічній профілактиці, під якою розглядається система заходів, спрямованих на блокування або нейтралізацію чинників, що безпосередньо детермінують віктимізацію.

Крім того, посилення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти літніх осіб у сукупності з іншими профілактичними заходами також могли б мати значний профілактичний ефект. У зв'язку з цим варто відзначити доцільність включення в КК України обставину, що обтяжує діяння «учинення злочину щодо особи похилого віку», указавши при цьому, з якого віку людина може бути визнаною літньою.

На наш погляд, віктимологічним запобіганням нарівні з правоохоронними органами повинні займатися й інститути громадянського суспільства. Ідеальним було б створити службу, яка б спеціалізувалася на здійсненні допомоги людям літнього віку та забезпеченні їх безпеки. Особлива ж роль у віктимологічній профілактиці правопорушень, вчинених щодо осіб літнього віку, відводиться дільничним інспекторам міліції [8], які в обов'язковому порядку повинні знати всіх літніх людей, що проживають на їх території, відвідувати кожного хоча б раз на квартал з тим, щоб пенсіонер знав свого дільничного в обличчя, а також мав його координати для звернення у разі потреби за допомогою або консультацією.

Таким чином, можна дійти наступного висновку: віктимологічним запобіганням злочинів, вчинених щодо осіб літнього віку, можна істотно скоротити кількість таких злочинних посягань тільки у випадку злагодженої роботи всіх суб'єктів, які здійснюють процес запобігання, - правоохоронних органів, громадських організацій та спеціалізованих соціальних центрів.

Список використаних джерел

1. Шестаков Д. А. Контроль преступности: юридический аспект. - СПб., 2000. - С. 43.
2. Pepinsky H. and Quinney R. (Eds.), *Criminology as Peace* King -Bloomington, 1991.
3. Мадридолит международный план действий по проблемам старения 2002 года.
4. Будякова Т. П. Виктимологическая профилактика преступлений, причинивших моральный вред: автореф. дис. ... докт. юрид. наук. - Тамбов, 2009. - С. 15.

5. Фатеев А. Н. Основы виктимологии : учеб. пособие. - Ростов-на-Дону, 2009 [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://referat.yabotanic.ru/pravo/victimology/5962/5908/page1.html>.

6. Литвинов А.Н. Предупреждение преступлений и правонарушений. Профилактическая работа с населением. - Х., 2004. - С. 17.

7. Кириллов Д.А. Индивидуальная профилактика преступлений ОВД : учеб. пособие. - Тюмень, 1994. - С. 12-13.

8. Симоненко А. А. Криминологическая безопасность и ее обеспечение органами внутренних дел: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. - Минск, 2007. - С. 7-8.